

Бригадни генерал Здравко
Јелисавчић, заступник директора
Војнообавештајне агенције

У СВЕТЛОСТИ ТАЈНЕ

Безбедносна ситуација у региону и Србији биће оптерећена изналажењем дугорочног решења за будући статус Косова и Метохије, пре свега решавањем проблема опште и личне безбедности српског и другог неалбанског становништва и повратка привремено расељених и прогнаних лица. Од осталих изазова, ризика и претњи безбедности и одбрани нашој земљи, може се очекивати да ће, са различитим значајем и нешто смањеним интензитетом, и даље постојати опасност од тероризма, организованог криминала, етничких напетости, националног и верског екстремизма, илегалне миграције становништва, природних непогода, индустријских и других катастрофа.

Снимко Радван ПОПОВИЋ

Као део система безбедности Републике Србије, Војнообавештајна агенција (ВОА) надлежна је и одговорна за обавештајно обезбеђење и представљање и заштиту интереса Министарства одбране у иностранству. Њена намена и задаци одређени су државним интересима Републике Србије, безбедносним изазовима, ризицима и претњама, али и мисијама и задацима Војске. И, премда закони јасно одређују област којом се ВОА бави, јавност у њеном раду често наслеђује зрно мистерије.

У сусрету са бригадним генералом Здравком Јелисавчићем, заступником директора Војнообавештајне агенције, покушали смо стога да сазнамо више од уобичајеног виђења и сагледамо улогу ВОА пред новим ризицима и претњама.

– Војнообавештајна агенција је организациона јединица Министарства одбране, која је *Законом о основама уређења служби безбедности* и *Законом о министарствима* дефинисана као орган управе у саставу, са статусом правног лица.

Агенција треба да спречава изненађења и обезбеђује податке о војнобезбедносној ситуацији и активностима међународних снага и страног војног фактора у ближем и ширем окружењу. Да би то остварила, мора да планира и усмерава рад на прикупљању, анализи и процени података, те достављању информација о реалним или потенцијалним претњама за безбедност земље. Тежиште у раду стављено је на откривање и праћење снага и намера потенцијалног непријатеља и терористичких и екстремистичких снага, али и прикупљање других података војне, политичке и економске природе ко-

ји могу да утичу на безбедност земље. Своју намену ВОА остварује обавештајно-оперативном и војнодипломатском делатношћу.

Као и већина савремених обавештајних агенција (служби), и ВОА је организована на принципима, односно светским стандардима и нормама који дефинишу ту област.

– Део задатака, већ по природи ствари, обавља се у тајности. С друге стране, друштво настоји да рад ВОА подвргне демократској контроли. Да ли је то спајање неспојиво? Како се спроводи цивилна контрола ВОА?

– У нашем случају правни стандарди контроле дефинисани су на четири нивоа – парламентарни надзор, контрола коју спроводи извршна власт, унутрашња контрола на нивоу Агенције и јавност рада.

Скупштина надзире тако што доноси законе којима се уређује рад служби безбедности и обезбеђује потребна буџетска средства. Поред тога, у њеном оквиру постоји и Одбор, чије су обавезе прописане Законом о основама уређења служби безбедности, а који је ступио на снагу крајем 2007. године.

Војна дипломатија је мукотрпан даноноћни посао, због чега би у изасланства одбране Републике Србије требало пућивати најбоље официре.

Извршна власт контролну функцију остварује тако што планира, управља и усмерава рад ВОА, то јест – поставља задатке, приоритете и осигурава потребне ресурсе за рад, а поред тога и директор Агенције редовним и ванредним извештајима и реферисањем извештава министра одбране о активностима које се спроводе у ВОА.

Унутрашња контрола на нивоу саме Агенције усмерена је на питања као што су правилно спровођење закона, овлашћења, исправна употреба обавештајних података, коришћење посебних овлашћења у складу са законом, те унутрашње управљање Агенцијом. Један од облика контроле јесте и јавност рада Агенције, а пример за то је и овај интервју. Посебну улогу у оквиру својих надлежности има и судство.

Дакле, владавина закона темељни је и неизоставни део демократије, а рад служби безбедности може бити легитиман једино ако је заснован на закону. Нама предстоји израда још неких законских и подзаконских аката, како бисмо потпуно одредили правни оквир у складу са начелима која владају у демократским свету.

После дуго времена, средства за ову годину, додељена Агенцији као директном кориснику буџета, у потпуности задовољавају њене потребе.

– Где се налази домаћа служба у поређењу са сличнима у региону? И, колико је одмакла од улоге коју је имала раније, још у Војсци Југославије?

– Поређење са сличним службама у региону није једноставно. Ипак, могу рећи да знамо довољно о раду и резултатима рада сличних служби у региону, те сматрам да у професионалности и стручности не заостајемо за њима.

Поређење садашњег места, улоге и организације ВОА, са њеном ранијом улогом можемо направити само посматрањем у контексту трансформације и прилагођавања савременим токовима који су сада прихваћени. Послове које данас обавља ВОА, обављала је Друга, односно Обавештајна управа Генералштаба. Одлуком министра одбране о организацијско-мобилизацијским променама од 2004. године, расформирана је Обавештајна управа ГШ, а од њених припадника формиране су ВОА, која је саставни део Министарства одбране, као и Управа за обавештајно-извиђачке послове и електронска дејства Генералштаба, која представља организацијску целину Генералштаба. Тим променама ВОА је плански уобличена у савремену обавештајну службу.

– Својевремено најављено обједињавање ВОА и ВБА у заједничку службу побудило је страх јавности да ће се таква институција лако „отети“ контроли и постати сувише моћна. Шта ви кажете?

– Законом о основама уређења служби безбедности установљено је постојање три службе безбедности, БИА, ВБА и ВОА. У предлогу *Нацрта стратегије националне безбедности* такође је дефинисано постојање те три службе, које су функционално обједињене у оквиру Обавештајно-безбедносне заједнице, као подсистема националне безбедности Републике Србије. Усмеравање и координација њиховог рада остварује се преко Савета за националну безбедност, у оквиру кога постоји и Биро за координацију.

У претходном периоду доста је изучавана организација рада

Цивилна контрола ВОА остварује се парламентарним надзором, контролом коју спроводи извршна власт, унутрашњом контролом и уз помоћ јавности рада.

страних обавештајних и безбедносних служби и давана су одређена мишљења и предлози у вези са тим, тако да се и „најављено обједињавање ВОА и ВБА у заједничку службу“ може посматрати само као једна од варијаната могућих решења, а не и а priori циљ према коме се ишло. Садашње решење сматра се адекватним и примереним тренутку, али се и даље ради на модернизовању рада Агенције и њеном прилагођавању стандардима савремених обавештајно-безбедносних служби у свету. Када то кажем, мислим пре свега на прецизно дефинисање надлежности и одговорности између наших служби, даље техничко осавремењавање и кадровско оспособљавање наших припадника, а све због заштите националних интереса у складу са нормативно-правним документима.

– Један од интригантнијих делова Агенције јесте Ситуациони центар. Говори се да ће му бити додељена још једна улога – обавештајно обезбеђење учешћа припадника Војске Србије у мировним мисијама. Тачно, или...?

Признавањем такозване државе Косово и Метохија угрожени су демократски напори Србије и поверење у институције Европске уније.

– У Ситуационом центру (СЦ) окончане су све неопходне припреме и он ће, након завршетка актуелних организацијско-формацијских промена и планираних набавки, заједно са осталим деловима ВОА, бити оспособљен и опремљен за обавештајно обезбеђење учешћа припадника Војске Србије у мировним мисијама у свету, када (и ако) о томе буде донета политичка одлука.

Иначе, основна функција Ситуационог центра јесте непрекидно праћење и обезбеђивање информација о деловању страног војног и војно-политичког фактора, војнополитичким догађајима, појавама и процесима у суседним земљама, региону и свету, те о деловању тероризма (глобалном и регионалном) и другим активностима које могу утицати на безбедност Републике Србије, а неопходних за рад ВОА. У Центар се, током 24 часа сваког дана, сливају сви обавештајни подаци које добијамо, а његова дежурна смена је, у сарадњи са осталим деловима Агенције, оспособљена и опремљена за тзв. „рано упозорење“ највишег државног и војног руководства.

– Изасланства одбране представљају значајан ослонац српској дипломатији. Како сарађујете са амбасадама?

– Чињеница да су наша изасланства одбране и физички део наших амбасада, симболизује заједнички циљ – унапређење позиције наше земље у свету и изградња билатералних односа са државама у којима се амбасаде налазе. У складу са тим, један од основних задатака изасланика одбране јесте пружање савета шефа наше дипломатске мисије о војно-политичким и безбедносним питањима. У највећем броју амбасада та сарадња је на високом нивоу.

– Колики је допринос војне дипломатије државној?

– Сматрамо да је он веома значајан и вишеструк. Изасланици одбране на свом нивоу пружају максималну подршку државној и спољној политици преношењем ставова државних органа Републике Србије званичницима земље у којој се налазе, али и обавештавањем колега у војнодипломатском кору, који је у свакој земљи веома добро повезан

и изузетно активан. Изасланици наше одбране користе сваку активност, којих је годишње најмање две стотине, да заступају и бране интересе наше земље.

Међутим, војну дипломатију не чине само изасланици одбране него и делегације нашег система одбране различитих нивоа. Протеклих месеци, да би унапредила наше позиције и појачала сарадњу са другим земљама и организацијама, те ради одбране наших државних интереса када је реч о Косову и Метохији, наша војна дипломатија је била изузетно активна и на билатералном и на мултилатералном плану. Када цивилна и војна дипломатија наступају јединствено, са истим добро осмишљеним и прецизно координираним циљем, резултати не могу да изостану.

– Где све Србија данас има своја изасланства?

– У овом тренутку, у функцији је 20 изасланстава одбране. У шест држава, у саставу изасланства налазе се изасланик и помоћник изасланика (САД, Велика Британија, Немачка, Русија, Италија и Белгија). Остала изасланства у свом саставу имају само изасланика (суседи – Хрватска, Мађарска, Румунија, Бугарска, Македонија; европске земље – Француска, Аустрија, Грчка, Пољска, Турска, Украјина; Азија – Кина и Израел; Африка – Египат). На принципу нерезиденцијалне акредитације покривено је још пет држава (Канада, Либија, Словачка, Холандија и Луксембург). Војни представници при појединим организацијама (ОЕБС у Бечу, РАСВИАС у Загребу, ОРСВ у Хагу) у надлежности су Сектора за политику одбране.

– Занимљиво је да у скандинавским земљама, посебно Норвешкој, нема изасланства, иако је та држава знатно помогла у процесу реформи српског система одбране.

– Новим Законом о одбрани предвиђено је да одлуку о броју и распореду изасланстава одбране доноси Влада Републике Србије. Војнообавештајна агенција, као носилац војнодипломатске функције у нашем систему одбране, имала је задатак да, уз консултације са осталим елементима система одбране, изради предлог те одлуке. У изради тог документа руководили смо се интересима наше земље и Министарства одбране из домена војне и безбедносне политике, јачања билатералне и мултилатералне војне, војноекономске и научно-техничке сарадње, те принципима подршке нашим контингентима у садашњим и будућим мисијама у иностранству, трошковима, и слично.

Дакле, Нацртом одлуке о броју и распореду изасланстава одбране предвиђено је отварање неколико нових изасланстава одбране. Једно од њих требало би да буде у Ослу.

– Мисли се да је дипломатија, како цивилна тако и војна, пут у лагодан живот људи који одлазе с пријема на пријем. Каква је у стварности?

– То је мукотрпни даноноћни посао, који захтева сталне физичке и умне напора. Да би био што квалитетније обављен, потребно је да се у изасланства одбране Републике Србије упућују најбољи и најквалитетнији официри. У Агенцији се зато посебна пажња посвећује избору кадра за изасланства одбране, који се обавља по конкурсима, а коначну одлуку о избору, на основу документације наше комисије, доноси министар одбране. Кандидати који буду изабрани за дужности у изасланствима долазе у Агенцију на припреме, које начелно трају девет месеци, а један од њених значајних сегмената јесу и припреме супруга будућих изасланика или помоћника изасланика одбране. За те припреме добили смо више похвала, од професора са наших цивилних факултета, колега из Министарства спољних послова, али и припадника министарстава одбране неких страних земаља.

– Регион Балкана је, историјски гледано, подручје крхке стабилности. Како процењујете претње безбедности Републике Србије данас, посебно у контексту нелегалног проглашења независности Косова и Метохије?

– Уз помоћ међународне заједнице започео је процес демократизације и транзиције нових држава, док је перспектива прикључења евроатлантским интеграцијама и економског просперитета потакла ре-

гионалну сарадњу и помирење, чиме је Балкан ушао у фазу стабилизације. Међутим, противправним самопроглашењем независности Косова и Метохије ти су процеси угрожени, а досадашњи резултати политике Европске уније на западном Балкану девалвирани. Тим чином обновљен је процес насилне промене граница на Балкану.

Самопроглашењем независности КиМ првенствено су угрожени опстанак и интереси српског и осталог неалбанског становништва у Покрајини, које треба да настави живот у „страној држави“. Угрожени су демократски напори Србије, али и поверење у институције Европске уније. Премда Европска унија, као организација, не може признати ову творевину, оно што су учиниле државе – оснивачи ЕУ и промотери њених реформи, довело је до јачања евроскептицизма и утицаће на углед европских институција у будућности.

Процес „признавања“ КиМ наставља се уз условљавање и притиске на државе које оклевају да прихвате „нову реалност“, што ствара лошу политичку климу и може бити разлог дуготрајне нестабилности на Балкану.

И поред процена НАТОа да је стање у региону стабилно „више од очекивано“, чињенице указују на то да је безбедносна ситуација дугорочно поремећена, јер проглашење и подршка независном КиМ, поред осталог, само доприноси јачању сепаратистичких тежњи у региону и шире.

Међународна заједница, а посебно ЕУ, суочава се са веома комплексним питањем и могућношћу стварања више „неуспешних држава“ на Балкану, које неће имати власт на целокупној територији. С друге стране, може утицати на стварање компактне територије са доминантним албанским становништвом, које демографским кретањима у будућности може знатно променити равнотежу у региону. Изразитио тешка економска и социјална ситуација, посебно висока стопа незапослености, условили су експанзију организованог криминала, корупције, недозвољене трговине наркотицима, трговине људима, националног и верског екстремизма. Специфичност тих претњи одражава се у сложености структуре албанског организованог криминала и улози, односно ауторитету лидера тзв. ОВК у успостављању контроле над илегалном трговином у зонама своје бивше (пара)војне надлежности.

– Каква је ситуација са радикалним исламом у Србији? Његово се постојање на нашој територији често негира.

– Република Србија је суочена и са појавом радикалног ислама, који је присутан у свим земљама у региону. Продор исламског фундаментализма на подручје западног Балкана финансијски потпомажу поједине муслиманске земље Блиског и Средњег истока. Балкан све више добија на значају као дуготрајни и стабилни логистички, регрутни и финансијски ослонац исламских екстремиста на тлу Европе. Исламски екстремисти настоје да се чвршће међусобно повежу и ојачају везе са терористичким и радикалним групама Албанаца, и то делом остварују заједничким криминалним активностима којима се финансирају екстремне организације. ■

Снежана ЂОКИЋ